



UNIUNEA EUROPEANĂ



Fondul Social European
POSDRU 2007-2013



Instrumente Structurale
2007-2013



MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE

OIPOSDRU



ACADEMIA ROMÂNĂ

Jertfa zidirii în fondul baladesc nord și sud-dunărean - Integrala baladei și legendei jertfei zidirii din spațiul slav sud-dunărean

Tutore îndrumător:

Acad. SABINA ISPAS

**Doctorand:
GHEORGHITĂ CIOCIOI**

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului "Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate", cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077

București, 2015

CUPRINS

ARGUMENT - INTEGRALA BALADEI ȘI LEGENDEI JERTFEI ZIDIRII DIN SPAȚIUL SLAV SUD-DUNĂREAN	4
PRINCIPALELE CULEGERI DE FOLCLOR CARE AU STAT LA BAZA ÎNTOCMIRII ȘI TRADUCERII ÎN ROMÂNEȘTE A <i>INTEGRALEI BALADEI ȘI LEGENDEI JERTFEI ZIDIRII DIN SPAȚIUL SLAV SUD-DUNĂREAN</i>	6
CAPITOLUL I. Geografia motivului jertfei zidirii în spațiul sud-dunărean. Comunitățile bulgare din afara granițelor	8
CAPITOLUL II. Versiunile sud-dunărene (bulgaro-macedonene) ale baladei și legendei jertfei zidirii	18
2.1. „Zidirile” de la sud de Dunăre, după locul culegerii baladei și legendei, cu specificarea fiecărui obiectiv în parte	18
2.2. „Zidirile” de la sud de Dunăre pe municipalități („obștine”) și localitatea din care au fost culese baladele - cu specificarea fiecărui obiectiv în parte	20
2.3. „Zidirile” de la sud de Dunăre după țara și localitatea în care au fost culese baladele - cu specificarea fiecărui obiectiv în parte.....	36
2.4. „Zidirile” de la sud de Dunăre, după locul culegerii legendelor, pe municipalități („obștine”) - cu specificarea fiecărui obiectiv în parte	38
2.5. „Zidirile” ce apar în legenda jertfei zidirii de la sud de Dunăre, după locul culegerii legendelor, pe țări și localități – cu specificarea fiecărui obiectiv, în parte	39
2.6. Prezența în balada și legenda sud-dunăreană a obiectivelor jertfei zidirii	40
CONCLUZII	43
BIBLIOGRAFIE	45
ANEXĂ - INTEGRALA BALDEI ȘI LEGENDEI JERTFEI ZIDIRII DIN SPAȚIUL SLAV SUD-DUNĂREAN	49
1. Zona etno-folclorică Sevlievo.....	49

REZUMAT

Integrala baladei și legendei jertfei zidirii din spațiul slav sud-dunărean își propune să umple un gol în literatura noastră de specialitate, constituindu-se într-un prim pas pe calea unei cercetări mai aprofundate a baladei și legendei jertfei zidirii de la sud de Dunăre.

Variantele bulgare și macedonene ale baladei și legendei jertfei zidirii, semnalate într-o mică măsură în literatura noastră, n-au fost traduse până în prezent în românește. În consecință, o cercetare comparată asupra baladei românești și a celei sud-dunărene (bulgaro-macedonene) nu s-a realizat nici ea, puținele studii în domeniu, pe tema dată, din România și Bulgaria, făcându-se pe baza câtorva variante ale baladei jertfei zidirii - cunoscute printr-o limbă de circulație internațională, ceea ce va conduce la o serie de dispute între cercetătorii bulgari și români.

Prezenta cercetare românească are ca scop studierea a 248 de variante ale baladei și legendei jertfei zidirii bulgare și macedonene, constituite într-un *Corpus al baladei și legendei jertfei zidirii de la sud de Dunăre*, tradus de autorul studiului de față în limba română (text paralel bulgar-român) și anexat tezei doctorale.

Prin comparație cu balada sârbă, care s-a bucurat de o atenție deosebită din partea folcloriștilor, oamenilor de litere ori a talmăcăitorilor din limbile slave de la noi, cu precădere, în perioada dintre cele două războaie mondiale, studiile despre balada bulgară, în România, lipsesc aproape cu desăvârșire, puținii cercetători care s-au aplecat asupra acesteia (Lazăr Țăineanu, Polihronie Sârcu, Valeriu Șt. Ciobanu, Petru Caraman, Anton Balotă) amintind-o, cel mai adesea, în contextul mai larg al baladei și legendei balcanice.

Necunoașterea studiilor în legătură cu balada jertfei zidirii din spațiul sud-dunărean și a variantelor acestei creații folclorice fundamentale, specifică arealului balcanic și românesc, poate fi considerată, fără doar și poate, o mare lacună pentru literatura și etnologia românească, cercetătorul român fiind astfel văduvit de o parte însemnată a tezaurului cultural balcanic.

Prin cunoașterea nemijlocită a variantelor baladei jertfei zidirii, a studiilor pe tema dată, apărute în țara vecină și în Macedonia, și prin adoptarea unei metode de cercetare comparată, literatura noastră de gen va face, cu siguranță, un pas înainte, metodele informative, bazate pe câteva studii și traduceri ale baladei, la care cercetătorii noștri au avut acces până în prezent prin intermediul limbilor occidentale, neputând contura mulțumitor o arie culturală profundă, pe care, în urmă cu un veac și jumătate, cultura românească o va ignora fie cu bună știință, fie va ajunge să o nesocotească aproape involuntar, în procesul ei mult prea rapid de modernizare și occidentalizare.

O cercetare obiectivă a motivelor baladei jertfei zidirii (preconstrucția, căutarea, jertfa, motivul inelului, motivul creșterii copilului în natură), pe baza tuturor variantelor acesteia, de la nord și de la sud de Dunăre, o latură a temei aproape ignorată de cercetările anterioare de gen, va conduce, fără doar și poate, către rezultate noi, prin comparație cu viziunile exprimate până în prezent asupra temei cercetate.

Așezarea în paralel a textului din *Corpusul sud-dunărean al baladei și legendei jertfei zidirii* - în română și bulgară - are ca principal scop surprinderea unor elemente în matca lor originară, transpunerea baladei din bulgară în română, dintr-un sistem cultural în altul (limbă slavă/limbă romanică; coduri de legiuiri turcești/coduri de legiuiri pământene; influență islamică și pavlicheană/creștinism popular românesc etc.), fiind o întreprindere deloc ușoară, limba bulgară populară prezentând un vocabular impregnat cu nenumărate arhaisme și regionalisme (termenii turcești, în special), ce au creat o serie de dificultăți la redarea lor în limba română.

Cercetările de arhivă, de bibliotecă și de teren, desfășurate în ultimii ani, la sud de Dunăre, în vederea realizării și traducerii în limba română a *Integralei baladei și legendei jertfei zidirii din spațiul bulgaro-macedonean*, pentru a fi pusă la dispoziția cercetătorilor români, ca și circumscrierea tuturor monumentelor și ctitoriilor legate de jertfa zidirii din spațiul sud-dunărean, și-au aflat concretizarea în această studiu. Un prim pas pentru aprofundarea unui mit esențial al umanității: *jertfa zidirii*.

În realizarea integralei baladei și legendei jertfei zidirii de la sud de Dunăre ne-am sprijinit, întâi de toate, pe una dintre cele mai importante publicații periodice bulgare de folclor "Sbornik za narodni umotvorenia, nauka i knjijina" (SbNU), ce a fost publicată vreme de mai bine de un veac (1889-2002) sub îndrumarea unor prestigioși cercetători bulgari, cuprinzând culegeri și comentarii asupra variantelor sud-dunărene ale baladei jertfei zidirii, pe accesul la arhiva Institutului de etnografie de pe lângă Academia Bulgară de Științe ("Etnografskiat institut s muzei pri Bălgarska Academia na Naukite" - **IM-BAN**) și la arhiva Catedrei de limba bulgară a Universității din Veliko Târnovo (**KBL-VTU**), ai cărei specialiști au făcut, în ultimele decenii, numeroase cercetări de teren, adunând noi variante ale baladei jertfei zidirii, pe studiile și culegerile de folclor ale cunoscuți etnologi bulgari (Mihail Arnudov, Todor Mollov, Hristo Vakarelski etc)

STRUCTURA LUCRĂRII

Primul capitol al lucrării - *Geografia motivului jertfei zidirii în spațiul sud-dunărean. Comunitățile bulgare din afara granițelor* - bazat pe metoda etnologică de cercetare a școlii finlandeze, tratează răspândirea în spațiul bulgaro-macedonean a mitului jertfei zidirii,

concretizat, de-a lungul timpului, într-o serie de creații cu caracter ritualic ori profan. După o analiză temeinică a variantelor baladei jertfei zidirii, culese la sud de Dunăre, vreme de aproape un veac și jumătate, se poate concluziona că cele mai multe creații populare în legătură strânsă cu acest mit sunt prezente, cu precădere, în partea nordică și centrală a Bulgariei - în special, în zona marilor zidiri (Veliko-Târnovo, Sviștov, Deliormanul sud-dunărean - Pliska, Preslav, Daosdava), într-o arie etno-folclorică aflată în imediata apropiere a graniței cu România.

Cel de-al doilea capitol al lucrării - *Versiunile sud-dunărene (bulgaro-macedonene) ale baladei și legendei jertfei zidirii* - prezintă un prim tablou general asupra culegerii variantelor baladei și legendei jertfei zidirii din spațiul sud-dunărean (Bulgaria-Macedonia/ comunități bulgare din afara granițelor).

În cele cinci subcapitole ale celui de-al doilea capitol sunt prezentate, în principal, obiectivele jertfei zidirii de la sud de Dunăre după regiunea și localitatea în care au fost culese baladele și legendele jertfei zidirii - cu specificarea fiecărui obiectiv în parte.

Prin circumscrierea locurilor și obiectivelor legate de mitul jertfei zidirii de la sud de Dunăre s-a avut în vedere obținerea unei imagini cât mai cuprinzătoare asupra baladei jertfei zidirii de la sud de Dunăre, ca parte integrantă a tabloului general al mitului jertfei zidirii din Balcani, cunoscându-se faptul că mediul din care a fost culeasă balada are o influență covârșitoare asupra acestei creații populare.

Demersul dat va evidenția doi „poli” principali în jurul cărora gravitează balada și legenda jertfei zidirii de la sud de Dunăre: zona Adrianopol (astăzi Edirne) și partea nordică a Bulgariei (zona marilor capitale și marilor zidiri), una dintre concluzii fiind că în partea de nord și centrală a acestei țări, în apropierea graniței cu România, s-a conturat o zonă de interferență între balada bulgară și balada românească, putându-se vorbi chiar de un „tip dunărean” al baladei jertfei zidirii, ce înglobează o arie culturală mult mai largă, cuprinsă între Carpați și Balcani.

CONCLUZII

Formularea concluziilor studiului despre integrala baladei și legendei jertfei zidirii în fondul baladesc nord și sud-dunărean își poate avea punctul de plecare în însăși justificarea inițierii demersului dat: umplerea unui gol în literatura noastră de specialitate prin alcătuirea și transpunerea în românește a corpusului variantelor baladei și legendei jertfei zidirii din spațiul bulgar și macedonean - în vederea realizării unui prim studiu comparativ între balada românească și balada bulgară a jertfei zidirii.

Dacă în partea sud-vestică a Bulgariei există o puternică influență greacă și sârbă asupra unei părți însemnate ale variantelor culese, în partea de sud și de sud-est a Bulgariei există o influență puternică a motivelor baladei de la nord de Balcani („tipul dunărean”), în partea de nord-est a Bulgariei balada slavă lăsând loc unor variante românești (zona Vidin, în principal) legate de mitul jertfei zidirii.

Se poate constata, după încercarea de localizare a obiectivelor jertfei zidirii din spațiul sud-dunărean, cu toată disiparea obiectivelor prezente în baladă (poduri, cetăți, turnuri etc.), existența a doi poli ce concentrează aceste obiective: cel dintâi, situat în zona Adrianopol, la întretăierea marilor râuri Arda, Tungea și Marița; și un al doilea pol, situat în nordul Peninsulei Balcanice, având felurite nume, ori un nume simbolic („cetatea Budima”), fără a putea fi însă reperat.

Ajunși la final, putem concluziona că obiectivul cercetării noastre - de a realiza un prim studiu asupra baladei și legendei jertfei zidirii din spațiul sud-dunărean, prin transpunerea în românește a corpusului variantelor baladei și legendei bulgare (pentru a fi pus de aici înainte la dispoziția cercetătorilor de la noi, ceea ce reprezintă, în sine, un mare câștig pentru etnologia românească), pe baza unor lucrări științifice pe tema jertfei zidirii, de până la această dată, din România și Bulgaria, și a cercetărilor de teren, desfășurate de autorul studiului, în ultimii ani, la sud de Dunăre a fost atins.